

מראי מקומות - תענית

לא.

ה. שבהן בנות ירושלים וכו'

כ' הכל בו (סי' ס"ב), יש תמהין, איך הי' טוב המנהג הזה בעיני החכמים, שיחטפו איש את אשתו, ודומה כאילו ח"ו בנות ישראל הפקדו. וביאר דאי"ז תמי', דמי שידו מגעת להשיא בתו לא הי' שולחה, ואם הי' שולחה הי' מזהירה שלא להנשא למי שאינו הגון לה, ובאמת המנהג הי' בשביל הבנות שאין יד אביהן משגת להשיאן, ואולי היו יושבות עד שתלבין ראשן אם לא על ידי מנהג הזה. (ולכא' תמוה, איך שייך לומר כן, הא מבואר בגמ' דגם בנות מלך וכ"ג הלכו שם. ולכא' צ"ל דאה"נ, כולם הלכו, אבל לא הי' המנהג בשביל מי שיד אביה משגת, אלא דהיא הלכה ג"כ שלא לבייש את מי שהיתה צריכה ללכת. ומבהיל על הרעיון, דנמצא דכל הבנות הלכו, כדי לעשות דבר שאינו כהוגן כ"כ, וכמבואר מקו' הכל בו, דנראות בנות ישראל כהפקדו, והכל כדי להשיא הבנות שלא היתה יד אביהן משגת!)

ו. תקברי' אימי'

ובביאור לשון זה, כ' הענף יוסף דעכשיו דיברה הגמ' בענין לימוד תורה בלילות, ובליילה הלימוד הוא תורה שבעל פה [וכדמצינו בפוסקים דאין ללמוד מקרא בלילה]. וא"כ, הא אי' במדרש במשלי על הפסוק שמע בני מוסר אביך, היינו תורה שבכתב, ואל תטוש תורה אמך, היינו תורה שבעל פה. וא"כ, כיון שהוא לא הוסיף ללמוד בלילה, דהיינו תורת אמו, ממילא אמר' דתקברי' אימי'.

ז. סגן

פרש"י שהוא ממונה תחת כ"ג להיות תחתיו ביו"כ אם יארע פסול בכ"ג. וכבר הק' הגבורת ארי (ביומא ל"ט), א"כ למה תנן בריש יומא דמתקנין אחר תחתיו, ודחה שם דאולי צ"ל דהמשנה שם מייירי היכא דלא הי' סגן, וכגון שמת ועדיין לא מינו אחר תחתיו.

ח. ובת סגן מבת משוח מלחמה

כ' הרש"ש דמשמע מכאן דסגן חשוב טפי ממשוח מלחמה, אולם בהוריות (יג.) מבואר להיפוך. ועוד הק', דהתם חשיב עוד מדרגות, אמרכל, גזבר, ראש משמר, וכו', ומדוע לא הביאם הכא, והניח בקו'.

ט. יוצאות וחולות בכרמים

כ' הבן יהוידע דמה דאמר' בכרמים דוקא, היינו על דרך הא דכתי' אשתך כגפן פורי', כגפן דלא מקבל נטיעה אחרת, לרמז לבחורים תנו עיניכם באשה כשרה שאינה מזנה, וע"י כן יהיו הבנים דומין לפרי הגפן, שיש בו אכילה ושתיה, כן הם שלמים בתורה ויראת שמים.

א. הטוב שלא הסריחו, והמטיב שניתנו לקבורה

פי' האבודרהם (הל' ברכות, שער ראשון, ד"ה וכבר כתבנו) דזהו טובה על טובה, ולזה אמר' הטוב והמטיב. והמהרש"א בב"ב (קכא:) ביאר דמטיב משמע מטיב ע"י אחרים, דהיינו שניתנו לקבורה ע"י אחרים, דבתחלה גזרו מלכות הרשעה שלא יקברו, עד שעמדה מלכות אחרת ונתן הקב"ה בלבה שינתנו לקבורה.

ב. יום שפסקו מלכרות עצים למערכה

ובביאור מה הי' הי"ט בזה, כ' הרשב"ם (ב"ב קכא: ד"ה מניסן ועד ט"ו באב) דהיו שמחים לפי שבאותו יום היו משלימין מצוה גדולה כזאת. וביאר התוס' יו"ט כאן שהוא כמו שעושין סעודה בגומרה של תורה. וע' באגרות משה (או"ח א', קנ"ז) שכ' דלא מצינו דעשו סעודה, אלא רק יו"ט בעלמא שלא להתענות. וביאר, דמסתמא זהו משום דלא עשה שום יחיד כל המצוה, אלא דזה עשה מעט וזה מעט עד שנגמר המצוה, אבל אם א' הי' עושה כל המצוה, מסתבר שגם יש לעשות סעודה, וכמו דמצינו במי שמסיים מסכת, מאחר דלמדן בסוגיין דגם בגמר מצוה איכא שמחה. והביא מש"כ הנ"ב בב"ב שם, והביאור הגר"א (יו"ד רמ"ו, ע"ו) דמוכח מכאן דהמסיים מסכת יש לו לעשות סעודה, והיא סעודת מצוה, והנ"י כ' שהוא בכל מצוה. ולכן כ' ר' משה דה"ה המסיים ספר מספרי תנ"ך יכול לעשות סעודה והוי סעודת מצוה. ויוצא מדברי ר' משה דכשסיימו הרבה אנשים ביחד אין צריכים לעשות סעודה, אלא דנסתפק, דאולי עכ"ז אם עושים סעודה יהי' סעודת מצוה. אבל ר' גרשום ביאר דכל זמן שהיו עוסקין במלאכת חתיכת העצים הי' צריכין להתבטל מת"ת, ועכשיו שהשלים עשו יו"ט, שמכאן ואילך היו עוסקין בתורה.

ג. מט"ו באב ואילך תשש כחה של חמה

העיר הקובץ שעורים (ב"ב שסט), איך תלוי כח החמה בחדשים שלנו, דהן נמנין ללבנה ולא לחמה, וכ' דשמא כיון דרוב פעמים הוא בט"ו באב, קבעו זמן שוה לכל השנים.

ד. שבהן בנות ירושלים, וכו'

העיר הבן יהוידע (נדפס בדף ל'), הרי לכא' הוא כנגד השכל לעשות עסק זה ביו"כ. וכ' דעכ"ז לא ביטלו חכמים מנהג זה ביו"כ, משום חיבוב מצות נישואין, וגם להודיע כמה גדולה ויקרה היא, דאפי' ביום קדוש כזה, פונים לדבר זה להתעסק בו. אולם ע' פשט מחו' בתפארת ישראל (יכין ס"א), דביו"כ היו מכוונין להקב"ה, שהוא בחור כארזים, וע"ש איך שביאר כל המימרא על דרך זה.

מראי מקומות - תענית

לא. (המשך)

טוב, שביאר מימרא זו, דבמחול פעמים אנו רואין מי שהוא בתוך המחול מאחוריו, ואז ק' להכירו, אבל בפניו אפשר להכירו בקל. וכן הוא המשל לצדיקים, דבזמן הגלות, רואין ההשגחה בבחינת אחור, מה שלא נראה כ"כ איך הקב"ה הוא משגיח על ישראל, ומציץ מן החרכים, ואח"כ עומדים מצד הפנים כביכול, דהיינו, שרואין ויודעין בבירור כי הוא אך השגחת ד' להיטיב עמהם. וכן מסבבים עוד הפעם לחקור על עת צרה אחרת, וכן חוזרים חלילה. וע"ז ביאר הקרא, הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו, שבעת צרה, שהוא זמן הדין [כמו שמורה השם "אלקינו"], התפללנו וקוינו אשר יושיענו. זה ד' קוינו, כלומר, גם מתחלה הי' ברחמים [כשם הוי' שמורה על רחמים, וזהו אותו ד', דגם מתחלה הי' ברחמים], נגילה ונשמחה בישועתו, שהגיעה לנו מחמת אותה צרה שהגיעתנו, דע"י החשך הי' האור [וע"ע במהרש"א, דג"כ ביאר הקרא כע"ז, דאלקינו דקרא מורה על שם הדין, ושם הוי' דקרא מורה על שם הרחמים].

י. תנו רבנן יפיפיות שבהן מה היו אומרות וכו'
כ' היעב"ץ, שהוא ע"פ מה דאי' בשבת (כח:) ואשה מקושטת לת"ח, וגם הא דאי' בברכות (יג:) דג' דברים מרחיבין דעתו של אדם, וא' מהם הוא אשה נאה. אבל כ' דהעיקר יופי הוא במדות ומעשים יפים, וגמרות אלו רק באמת באו להוציא מכוערת. וע"ש שהאריך בהא דאמרי' בנדרים דבנות ישראל באמת כולן נאות אלא דהעניות מנוולתן.

יא. יפיפיות שבהן מה היו אומרות, וכו'
ובמשנה אי' דאמרו שא עיניך וראה, וביאר הבן יהוידע שם, דהיינו שיהי' עין השכל לשמים, כלומר תקח אשה לשם שמים. א"נ, שא עיניך באבותיה ואמותיה ואחי', שיהיו כשרים. והריטב"א בב"ב (קכא.) פי' שהיו מרמזים בזה דיכולים הבחורים לראותם, משום שהיו נקיים מחטא, ולא היו חוששין ליצר הרע. ועי"ז ביאר הא דהיו לובשין כלי לבן דוקא, ללמד שיצר הרע מסולק מהם והם נקיים מחטא.

יב. עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, וכו'
ע' בהגדה של פסח אמרי שפר (להנצי"ב), בקרא הודו לד' כי